

С-11-6

29. XI. 1925

COMEDIA

Г-ђа Пинтеровић, као Мара Никшића и
г-ђа Роговска као Павле, њезина кћи, на
премијери Христићеве опере „Сутон“ у бе-
оградском Народном Позоришту.

G-đa Pinterović, kao Mara Nikšina i g-đa
Rogovska kao Pavle, njezina kći, na pre-
mieri Hristićeve opere „Suton“, u beograd-
skom Narodnom Pozorištu.

— Снимци: Вл. Бешевић, Београд. —

излази сваког понедеоника. Главни уредник *Никола Б. Јовановић*. Власник Издавачко Удружење „Илустрација“ — Београд, Косовска 11.

Из живота мученика

II. Још реч-две о удесима обласних позоришта: затворите шатре!

Мученици су људи челичних принципа, који су истјазани, мрцварени и черечени, али се идолима и кумирима поклонили нису, и умрли су за веру. Они пак који су истјазани, мрцварени и черечени па су, у дванаестоме часу, попустили, можда не из малодушности колико због тога што су помислили, да ће људима животом својим и енергијом донети већу корист него смрћу својом, — такви нису унесени у житија светих ни у календар као мученици. А за ране и ожилке своје они су још и презрени и попљувани, као отпадници...

А сад ми дозволите један парадокс и неестетско поређење, али крепко, народски! Шта је боље: мртав лав или живи магарац? Тежак одговор, јел' те?

Реч је о обласним позориштима.

*

Гледам октобарски репертоар наших обласних позоришта и трудим се да не сметнем с ума, да те театре издржава Министарство Просвете ове краљевине. На пример, *Нови Сад* поред »Пожара страсти«, »Госпође са сунцокретом«, »Максима Црнојевића«, »Цара Федора« три шаљиве актовке и Молнаровог »Гардијста«, даје оперете: *Кнегињу чардаша*, *Пољачку крв*, *Холандску жену*, *Гејша*. Велике су ово концесије које једна државна позорница мора чинити укусу публике, и оне ће се љуто осветити, као што су се слични уступци већ осветили Сплиту, који је певао и певао, а кад је престао певати (на гладан трбух нико не пева: буџетска немогућност), свет је престао долазити у позориште.

Погледајте Осек, који је, у већој мери него Нови Сад, био принуђен да се претвори у један отменији етаблисман за забаву ситих и пијаних. Поред »Тоске«, »Анде« и »Русалке« изнудио је укус поштоване осечке публике и ове ствари: *Холандску жену*, *Грофицу Марију*, *Мадам Помпадур*, *Кнегињу чардаша*, и још »Холандску жену«; затим »Морфиум«, »Максимилијан Верни«, »Зачарани двор«, »Сироту девојку«; иначе, изволели су осечани саслушати Савоарово »Што жена хоће« и, у овај хаос однекуд зајуталог, Ростановог »Сирана«, — све то уз облигатног »миленијског« Томислава.

Сарајево се отима, гледајући да концесијама у драмском репертоару заустави обарање нивоа до у блатни слој корита, којим дере бујица пооперићивања и тингл-англизирања државне бине. С једне стране: »Наход« и »Тако је морало бити«, »Стари Хајделберг«, »Осма жена« и »Госпођица Жозета«, »Госпођица Јулија« (Стриндберг!) и »Вео среће«, и један Молнар (»Бајка о вуку«), а с друге, оперете: *Мамаел Нитуш*, *Доларска принцеза* и *Стамболска ружа* (свега три од почетка године).

Скопље, ваљда благодарећи томе што је у положају да само себи ствара публику, бар у неколико, успело је, у приличној мери, да одоли оперетском валу, давши само Гејшу, уз један драмски репертоар који има, у исти мањ, нешто од карактера београдског Манежа и наших недељњих представа, са што више патриотизма и што мање импорта: »Хајдук Вељко«, »Бој на Косову« и »Војвода Брана«, »Зона Замфирова«, »Коштана« и »Дорђолска послла«, »Јутро, дан и ноћ« и »Мала Бираги«, »Женски рај« и »Пут око света«.

Сплит је успео, ове године, да се одржи чист и неокањан, на највишем ступњу. Војновићеве »Машкарате« и читање »Пролога ненаписане драме«, и Нушићева »Велика Недеља«, Мереово »Искушење«, Аверченкова »Игра смрћу« и Толстојево »Васкрсење«, Шоов »Пигмалион« и Молнаров »Лилион«, Лангерова »Дева кроз ушицу игле«, Шекспиров »Ромео и Јулија«, уз већ облигатног »Томислава« и 2—3 концерта, — ова блистава листа могла би нас завести у страховиту заблуду о сплићанима и о времену у коме живимо. С оваквим репертоаром позориште је очајно празно, у колико је томе крив репертоар. Јер Сплит, достојанствени и културни Сплит, унијено тражи оперету; општина пристаје да даде субвенцију, али само за оперету. А кад сплићани сами нешто приреде, речимо »Гуслар« свој концерат, са најбољим домаћим певачким снагама и с великим оперским програмом, дворана је празна; али није празна код Југославенска Матица, за зринско-франкопанску комеморацију, даје — немојте се хватати за косе!

— Ковачевог Штудента и Штудентицу и, верујмо

у Бога и добар укус, ваљда неће бити празна кад ту скоро буде дала »комичну оперету«: *Јаромеर је страхи и пустахија*, где се појављује и »шлагер« (не знам како гласи у сплићанском преводу):

„Ach, sage, sage, sage mir
Wer ist der König Jaromir“

и са трогателним свршетком:

„И тако би вјешан страхи и пустахија
Јаромир.«

Nota bene: Певају средњешколци...

*

Г-ја Роговска (Павле) и г. Ријавец (Лујо
Ласић, поморски капетан) у Христићевом
„Сутону“.

Г. Стеван Христић, директор београдске Опера и композитор музичке драме „Сутон“.

G. Stevan Hristić, direktor beogradske Ope-
re i kompozitor muzičke drame
„Suton“.

Нема ни једног обласног позоришта које, и поред онаквог репертоара, није у кризи. Тражи се још веће спуштање нивоа, даље концесије »укусу« публике, без обзира на то какви ћемо сами пред собом изгледати.

Ја потпуно схватам да, од случаја до случаја, ваља учинити по коју концесију захтевима публике, то јест: зајм урти пред циљевима које има или које треба, првенствено, да има једна државна позорница, и... прогледати кроз прсте. Најзад, имало би начина да се још ширим слојевима него је сада случај даде и оперета, па чак и опера, али се никако не сме дозволити да, као сада, оперета убије драму и да, поврх свега, финансијски руинира наша обласна позоришта. Компромиса међу драмским и музичким продукцијама може бити и без те катастрофе, али на сасвим другој основи. Зато не знам да ли треба задржавати, то јест укорењавати — а то значи — погоршавати ово безнадежно стање, које наше Министарство Просвете а с њим и нашу државну администрацију, у колико хоће да води старање о култури и просвећивању народа, просто чини криминално смешним. Требали и даље изграђивати вавилонску кулу у Пизи: јер и вавилонска је, и нахерена је, и клати се поврх свега. По тој логици можемо у гимназијама, уместо француског и немачког језика увести италијански, јер је звучнији, уместо гимнастике часове фокстрота и шими, уместо певања фудбал, уместо математике и физике теорију о задобијању протекције.

Зашело нема у овој земљи никога који би дигао свој глас у корист тога, да држава троши милионе на обласна позоришта само за то да би се голицали ипак инстинкти масе. То се истина, неће, али се ствар на то свела и све се више своди. Међутим, то чак ни политичарима није потребно, јер код нас пут на библиотеке свакако још не води кроз арену амфитеатра, ако већ пролази поред сеоске механе. Стање ваља мењати већ и зато што је, овакво какво је сад, неиздржљиво: позориште не сме још нигде да буде онолико лоше колико то публика тражи, да би, уз средства која му стоје на расположењу, могло опстати. Нити ће смети да се толико сроза. Отуд му прети или катастрофа или хронични дефицит, који ће држава, најзад, морати на себе да узме. Дакле, мењати се мора. Настаје питање: има ли начина да се стање мења поступно, еволуцијом, т. ј. реконструкцијом, или је много здравије једно радикално решење: насиље. Другим речима: затворити шатре!

Ја бих их затворио, припремивши претходно све што је потребно за нешто ново. Сасвим ново за садашње прилике. Ако и на том новом буде гутала финансијски дефицит, држава ће бар знати зашто га гута. Сад га има и не зна зашто га има. Онако, с новим, избећи ће бар морални и културни дефицит. Ово како је данас, изгледа да позоришта постоје само зато да се до-

коним провинцијалцима даде једна прилика више за препирку и свађу. Елегантну и монденску. На пример, око тога на који начин бје вјешан пустахија Јаромир....

Главно је: енергично знати шта се хоће: или затворити шатре и градити нешто ново; или....

Али о томе у идућем чланку. А дотле, ако не променим мишљење, ипак бих рекао да је и лепше и боље и мртав лав, али лав. Јер бојим се да мученици у обласним позориштима, које истјазавају, мрџваре и черече за њихову чисту веру у светло божанство, ипак не попусте у последњем часу — попуштају већ и не виде што раде, оправдите им! — и да за поломљене идеале, згужвани елан и запретани жар не буду презрени и попљувани. Ја бих ипак затворио шатре и тражио нешто ново.

Н. Ј.

Премиера »Сутона«

Успех г. Ст. Христића

Кристићка београдске дневне штампе о „Сутону“, првој домаћој опери у Народном Позоришту у овјј сезони

Г. В. Новак пише у „Политици“ (између осталог):

Г. Христић био је као музичар удаљен од сваког литературног психолошког схватања и као човек оперске рутине, хтeo је да у свом првенцу даде живо, оперско дело, оперу за публику. И, донста, он је у томе имао један велики успех. Он је нагласио више ширину, и тежину скривених драмских ефеката, који су иначе у Војновићевој драми пригушени јецаји, бура која не избија на површину. И у томе се он одваја од унутрашње вредности Војновићеве уметности. Као музичар г. Христић је прави еклектик, те је са много вештине, утицаје разних мајстора, репортажирао код свог компоновања. Напосе Чайковски, Путићи, Масне, Римски-Корсаков (па и Росини) показују своје физионемије, не можда као просте копије, већ у мелодиско-хармониском изразу. Местимице запажају се и јасни, светли, самостални истези, напосе у вокалном ставу. Окретно води полифоне, оркестралне деонице, па инструментација одаје сигурну руку. Каткал сувине тепка и пуну инструментација шкоди вокалном ставу, па сцени, рецитацији и мелизмима.

Г. Христић је сам дириговао своје дело, па га је очевидно, интерпретовао као што га је и замислио!" — — — — —

„Публика је дело примила са великим одобравањем, и аутору је после представе на свечан начин предано много цвећа и лаворових венаца, и један сребрени“.

Премиера Христићева музичке драме "Сутон" у београдском Народном Позоришту. С лева на десно (седе): г-ца Врхунач, г-ђа Роговска, г-ђа Пинтеровић, конте Иво Војновић (либретиста), г. Ст. Христић, г-ђа Писаревић, г-ђа Волевач. Стоје, с лева на десно: г. г. Стефановић, Ријавец, Писаревић, Павловски (редитељ) и Петровић.

— Снимак Вл. Бенчића, Београд. —

Premiera Hristićeve muzičke drame "Suton" u beogradskom Narodnom Pozorištu. S leva na desno (sede): g-ça Vrhunac, g-đa Rogovska, g-đa Pinterović, konte Ivo Vojnović (libretista), g. St. Hristić, g-đa Pisarević, g-đa Volevac. Stoje, s leva na desno: g. g. Stefanović, Rijavec, Pisarević, Pavlovska (reditelj) i Pe- trović.

Чувена француска певачица г-ђа Садовенј гостовала је недавно у београдском позоришту. Г-ђа Садовенј у успелој улози Аиде.

Čuvena francuska pevačica g-đa Sadovenj gostovala je nedavno u beogradskom pozorištu. G-đa Sadovenj u uspeloj ulozi Aide.

Г. Ст. Винавер пише у „Времену”:

„Премијера *Сутона* од г. Стевана Христића очекивана је са нарочитим нестриљењем, као прва српска оперска премијера код нас после рата. Кад се узму у обзир оне наивне, често посве невеште обраде слабих синкеа у лажно националном стилу, — на које смо навикли били кад је реч о оригиналној домаћој опери, онда је *Сутон* г. Христића, велики корак у напред.

Г. Христићев Сутон писан је озбиљно, инструментација је, ако се тако сметим да изразим, дефинитивна: што је хтео речи и исказати, он је изрекао. Г. Христић је засведочио своје добро техничко образовање, озбиљност своје намере, своју савременост у обради, избору и развоју, — он је показао смисла за драмски акценат, он је покушао да реши, на свој начин, неколико значајних проблема.

„Најзначајнији проблем који је био на решавању код г. Христића јесте питање певачког говора. Избегавајући широку мелодију, као неподесну за израз сумрачних стања и наговештаја, — — — — г. Христић је прибегао стилу психолошке декламације, оној врсти језичне чипке која је основна за француску оперу” — — — —

„Са много сретних и спретних напора г. Христић је осветљавао реченицу Иве Војновића, идући за њом у корак. То би се могло дugo набрајати, а сматрам да је са те тачке нарочито одлична груба снага Васе Херцеговца, која подвлачи осећаје већ по реч, и у свакој речи се на нов начин уврежава и разврежава за даљу. У описите похвала Васе Херцеговца спада у најуспешније странице г. Христићеве партитуре — нешто ироније пишчеве у нагласку простонародног порекла јавља се са једвом повећаном секундом, која опомиње на народни примитив, — али та иронија брзо сасвим испчезава (што је штета, са гледишта суптилне компликације у карактеризовању Васе, током говора) — и Васа триумфује, располаже господском падлом, претвара је у магацин за брашино. У целом том рецитативу расте Васа Херцеговца, до нивоа готово херојског, — несметано од госпа Маре, чија реч још није пала, да порази ову набујалу линију.

У томе основном ставу: да је пошао од речи и реченице лежи интересантност покушаја г. Христићева, а леже и његови врло крупни недостатци. На име, полазећи од речи и реченице г. Христић је њихов роб, оне га вуку и носе или с њим застају: г. Христић је често принуђен, по наредби једне речи или сплета од речи да истакне и сувише њихов значај, значај сећаја који је у појединој речи а није у појединој ситуацији”.

„Тако је код г. Христића реч старија од реченице, реченица се става а став од ситуације”.

„На тај начин опера г. Христића пуня је драмских скокова, а готово и нема драмских линија, јер линија страсти не потиче код њега из музике, која се развија музичким нормама, већ из речених речи које музика подвлачи. Биће музике друкчије је од бића реченице која исти осећај носи, и музика не сме бити паралелна свакој речи на посебан начин”.

„Цео ансамбл био је изврстан, заједница без замерке, темпо и веза игре увежбани и природни”.

Г. Петар Крстић у „Правди”:

„Г. Иво Војновић је више песник него драматичар, то јест, г. Војновић је већи као песник од г. Војновића драмског писца. То се нарочито огледа у његовом *Сутону*”.

„Г. Христић је за лирске сцене дао музику, која је у пуном смислу драмска. Можда је то једино срећно решење тог проблема. Да се повео за штимунгом и дао једну музику у штимунгу комада од почетка до краја, ко зна да ли таква музичка обрада не би изазвала монотонију и досаду. Овако, музика г. Христићева пуня је живота, покрета, градација и драмских акцената. Ритмички и хармонски интересантна, врло отмено инструментирана, са много ритмичких и контрапунктских покрета, даје иначе мртвој и спорој драмској радњи живота, покрета и разноликости. И као што је то код данас компонованих опере обичај, тешките целе опере пада на оркестар. Већ сам сије, у прози, задржан онакав, какав је и у драмском приказу, не пружа композитору прилике, да развија мелодијске линије широких замаха”

„Певачке партије чине импресију нечег подређеног, другог разредног, док је увек у првој линији оркестар. И ко хоће да ужива у музici г. Христићевог *Сутона*, тај мора сву пажњу да сконцентрише на оркестарски део. У њему је све, он је посилјац свега. И с тога би се оваква обрада музичке драме с пуним правом могла назвати: „симфонијска поема са драмском радњом”.

„Нарочито је сјајно инструментирана и колорисана сцена Павла у финалу чина”.

„Премијера музичке драме *Сутон* не значи само композиторски успех г. Христића, већ представља у описите датум у историји нашег музичког развића”.

„После завршене представе *Сутона* г. Христић је изазван и бурно поздрављен заједно са солистима. У име оперске трупе поздравио је г. Христићев успех г. Ертл, и предао му у знак признања за његов уметнички рад сребрни венац, а од стране оперског оркестра поздравио га је г. Влад. Живојновић и предао му лаворов венац. Сем тога добио је г. Христић још два венца и масу искрених честитака”.

Са премијере француске комедије „Осма жена“ у београдском Народном Позоришту. Друга слика: г. Богић (Џон Браун) и г-ђа Деса Дугалић (Мона Монфера).

Sa premiere francuske komedije „Osma žena“ u beogradskom Narodnom Pozorištu. Druga slika: g. Bogić (Džon Braun) i g-đa Desa Dugalić (Mona Monfera).

Трећа слика из комедије „Осма жена“ на београдској позорници. С лева на десно: г-ђа Деса Дугалић (Мона Монфера), г. Богић (Џон Браун), г. Златковић (Ибер Винанкур) и г. Миловановић (Кок).

— Снимак В. Бенчића, Београд. —

Treća slika iz komedije „Osma žena“ na beogradskoj pozornici. S leva na desno: g-đa Desa Dugalić (Mona Monfera), g. Bogić (Džon Braun), g. Zlatković (Iber Vinankur) i g. Milovanović (Kok).

„Осма жена“ од Савоара у београдском Народном Позоришту. Трећа слика: на сцени г. Златковић (Ибер Винанкур) и г-ђа Деса Дугалић (Мона Монфера).

„Osma žena“ od Savoara u beogradskom Narodnom Pozorištu. Treća slika: na sceni g. Zlatković (Iber Vinankur) i g-đa Desa Dugalić (Mona Monfera).

— Снимак В. Бенчића, Београд. —

„Mala Floramye“

Split, 19 novembra 1925

Čast mi je pozvati Vas petak 20 o. mј.
7 sati večer, u prostorije glazb. društva
„Zvonimir“ na audiciju moje nove operete
„Mala Floramye“. Nadam se da ćete se pozivu
odazvati te se bilježim sa veleštovanjem

Ivo Tijardović

Карневал је, на кеју у Сплиту. Маске, маске и маске.
И хор њихов, „збор машкара“, пева:

I cili grad se kā uzmišā danas,
I cili grad je kā nervožast danas...

Јер „на двору“ је карневал, и ту су сви, цела „младост“,
и с њима: и шјор Филе, и шјор Зане, и шјор Бепо, звани
„Пегула“, т. ј. „баксуз“, који увек закасни, за мало, и зато
је „Пегула“. Па је ту и млади и лепи Мирко, ама је несрећан,
јер није дошла мала Флорами. „Флорами“ је француски мирис,
који је страшно био у моди, кад је слатка мала још била у
школи, па кад се једном у разреду намириласа, прозвали су
је у Сплиту „Флорами“. Била је млада и лепа, и зато су
додали „мала“: „мала Флорами“. Па је и цела Тијардовићева
оперета свежа као и „мала Флорами“ и мирише на њену
цветну младост. Мирко пева:

Koliko će svita jemati danas riva (имати данас кеј),
Ma mi nje još nima (али ње ми још нема) —
Pusti konfužjun i roketi i baluni (забуна, и ракетле, и балони),
Ona mora doma stat (мора остати код куће)!
Di m'е mala Floramys (Где ми је моја мала Флорами),
Moja sla'ka Floramye (моја слатка Фл.) —
Danas vaja da ju vidin svu u svili (данас треба да је...)
Usrid cvića lip moj evit!
Oh Floramye, moja rica mala (... коврчасто моје)
Prez tebe nima mi karnevala (без тебе нема ми...)
Koliko vrsti cvića jema naš gjardin (... има наша башта),
Ma ti ubereš najlipjega meju svim! (али ћеш ти узабрати нај-
лепши цвет).

Па је ту ларма, галама, бука халабука; па се меша а,
„полициски орган“, а страда — зна се — „Пегула“. Шјор
Бепо јури малу Флорами, али — баксуз један — натрапа на
„шјору Петронилу“, маму њену „нервоџасту“ и вазда „инфо-
тану“, која дигне цео „конфужјун“ и шјор Пегула, у име
закона, одлази у апсу. Еко...

... О-о-о, а сад хомо даље, на други чин!

Светски рат. У Француској, у једном санаторијуму код
Марсеља, за опоравак савезничких официра, има једна дивна
сестрица, Сизета. Прошла су она срећна времена, кад је
збор сплитских машкара певао испод Марјана:

Marinko kā i Visko,
Filicijo kā i Dujko,
Svi smo danas u krvjeval!...

Не, сад слатка сестрица Сизета, која разгальјује уморне
и рањене хероје, — та, зар не познајете Флорами, „сла'ку
рицу малу“? — чезне за далеким Сплитом и пева носталгично
(за срце једа Тијардовић):

Daleko m'е biser mora,
Daleko m'е moj Split,
U njen tila bi bit (у њему хтела бих бити),
Prez njeg ja ēu umrit (без њега умрећу)!
Neka su mu tisne kale (макар му тесне капије)
Kroz nje tila bi proć,
Kroz nje na rivu doć (на кеј доћи)
Za vidi splisku noć!
Sto koluri daje nebo, more i Split (sto boja...)
A uz more živa mladost udri u smij —
Neka su mu tisne kale
Kroz nje tila bi proć...

Дотле се ту, однекуд, муша Бепо „Пегула“, цивил разу-
ме се, па га презрела мис Ивајн Бјутифлауер облачи у
генералску униформу, јер...

Ah! — Ja na prva poklet rekla: ona piti mnoj...

И још она њему певала:

Vi će meni šaptat: „I love you!“
Vi će sa mnom šetat: „I love you!“
Naša sreća...
Samo kata ja pošla leć
„I love you“ mi ne smjela reć!...

Тако се шјор Бепо увлачи у то официрско одмориште
и сви мисле да је он јунак са коте 212, од Микре. А шјор
Пегули мило што тако лепо мисле и — тартаренска крв —
али наш тип из града Св. Дује — па се некако сналази у
ситуацији, првача о освојену „квоте“, коју вије ни видео, он
који је увек био за „миротворну човјечанску“, па је зато и
побегао из Аустрије. У том наилази прави јунак са коте,
коме су приредили сјајан дочек и чекају га, млади Југосло-
вен, добровољац поручник Петар Петровић, иначе Мирко:
та, зар се не сећате?! И певају:

О, Флорами, моја рица мала...

А „Пегула“ се губи; управо, он је и ту задоцнио, када
су двоје младих запевали песму љубави. Зато је он Пегула...

Христићева опера „Сутон“ у београдском Народном Позоришту. На сцени с лева
на десно: г-ђе Роговска, Волевач, Писаревић и Пинтеровић.

Hristićeva opera „Suton“ u beogradskom Narodnom Pozorištu. Na sceni s leva na desno: g-đe Rogovska, Volevač, Pisarević i Pinterović.

О-о, хомо даље! Али „ча триба говорит?“

Сви смо се састали у Сплиту. Пегула прича своје подвиге, и како је освајао квоте, и Енглезице. У том бане мис Бјутифлауер, да види Диоклесијанову палату и свог шјор Бепа, „цигослава“. Каламбури, цумбус, смех, лудирање, док се Мирко и Флорами опет не састану и замирише онај стари опојни мирис „рице мале и слаке“ и не отпева се апотеоза:

Да није љубави, не би свита било,
ни мене, ни тебе, моја била вило...

*

Хоћете да критикујете?! Којешта! Оперета се не критикује: о њој со суди поротски. „Да“ или „не“, „упалила“ или „није упалила“.

Нова оперета Јва Тијардовића освојила нас је све. Било нас је двадесетак, и нико није имао времена да мисли. Све је ишло тако брзо: једва нам је остало времена да честитамо аутору. Добровољним извођачима нисмо ни честитали: нека им аутор уступи неки проценат од примљених комплимената. Заслужили су.

Оперета је једна карактеристика, и једна апотеоза дионизиског Сплиту. Потсећа на „Дубравку“, „оперетизирану“, далеко... далеко... из далека... онолико исто колико је и Сплит удаљен од Дубровника. Питајте поданике Св. Влаха колико је то далеко. Распитајте се код штићеника Св. Дује колико је то далеко! Пошто се они никад неће погодити — узмите равно половину пута! Еко. О-о-о, и хомо даље!...

*

* *

И Тијардовић је „открио“ стари сплитски маestro Бонамичи. Било је тада нашем композитору десет година. Певао је у хору и изгубио ноте. Чудо боже: написао их је по сећању. Примети то Бонамачи и — уз све грешке — талент је био откривен.

После су се низале етапе. Прва важна: „Милово сам“... по стиховима Ивана Козарца, — ларма по Сплиту и по Загребу. Тада му је било 15 година. Затим разне лирске шансоне и плесни комати, па студије у Италији и у Бечу (инструментација). И, најзад, оперета *Пјеро Ило*, која је била позитиван успех у Сплиту и у Загребу...

*

„Мала Флорами“ га надмашује (инструментацију, истину нисмо чули, јер пратња је била клавирска). И део је једног целог програма. Док је „Пјеро Ило“ скроз интернационалан, „Мала Флорами“ је далеко националнија, једна дубровачка оперета, готово свршена, сва у рококоу и у перикама, скроз је наша, у колико су рококо и перике наши;

четврта — такође при крају — одлази на славонско село, а пета... лебди још у машти... си тази чак у Македонију.

Видећемо. Главно је да је „Мала Флорами“ „упалила“, иако је искључиво сплитска ствар, по хумору — луд, бесан, хумор, небаналан — по духу, па ако хоћете и интернационални музички мотиви укаулупљени су у сплитски калуп. И преплићу се са попевкама испод Марјана.

О-о-о... управ ми се не одлази ћа!

H. J.

ИНТЕРВЈУИ

Разговор са сплитским градоначелником
г. др. Тартальом, о сплитском Народном
Позоришту

Откуда то да се са једним председником општине говори о позоришним стварима, па ма колико тај председник општине био и културан човек, и позоришни човек у исти мах? И још: откуда то да се један председник општине и доктор права, ма колико компетентан био, упусти у „јалов“ посао давања изјава о позоришним стварима?

Него у Сплиту је све друкчије. Ту председник општине, ма колико запослен био, ма колико других главобоља имао, мора да посвети многи час свога скрученог времена и позоришту, и ваља да се брине о тој културној тековини свога града можда и више него о другим стварима, и да га због Народног Позоришта глава боли више него због многих других ствари. Јер зграда је општинска — а он је председник општине — ложе су приватна својина сплићанских грађана — а он је сопственик једне од тех ложа —, управа и ансамбл су државни чиновници, али од њега изгледају неку субвенцију, да би што више одговорили жељама сплитских грађана — а он представља грађане града Сплита. Зато ће и публика, и грађани, и надлежни фактори, и сви позоришни људи г. др. Тартальи бити захвални на датој изјави, коју је учинио с највећом готовошћу и љубазношћу пред уредником *Комедије*.

— Кају да се позориште не похађа онолико колико би требало зато што нема музичких продукција? Какво је Ваше гледиште на ствар, господине начелниче?

— Сплитска публика воли музiku; она воли оперету и оперу у театру. Зато ће театар моћи просперирати једино ако у њему буде музичких представа. Да би се ово омогућило, потребно је: 1-º Да држава повиси субвенцију, 2-º Да општина такође даде неку субвенцију, али је 3-º у првом реду потребно, да власници ложа такође допринесу томе, стављајући за становити низ продукција своје ложе на расположење Управи по-

Аутограм Ива Тијардовића — неколико тактова — из два мотива његове нове оперете, слатке оперете, у слатком сплитском дијалекту, „Мала Флораме“. Пре неки дан приредио је аутор „Пјеро Ило“, са дилетантима, аудицију своје „Мале Флорами“ у Сплиту.

Autogram Iva Tijardovića — nekoliko taktova — iz dva motiva njegove nove operete, slatke operete, u slatkom spilitskom dijekstu, „Mala Floramye“. Pre неки dan priredio je autor „Pierrot llo-a“, sa dilektantima, audiciju svoje „Mala Floramye“ u Splitu.

Иво Тијардовић, компоновао је нову оперету, „Мала Флораме“, дражеснију и сладију од његова „Пјеро Илоа“. Сам јој је саставио и духовити либрето и израдио нацрте за костиме и декор.

Ivo Tijardović, komponovao je novu operetu, „Mala Floramye“, dražesniju i sladu od njegova „Pierrot llo-a“. Sam joj je sastavio i duhoviti libreto i izradio nacrte za kostime i dekor.

зоришта. Тек ако сва ова три фактора буду заједнички сарађивала и доприносила свој део, моћи ће се у театру успешно одржати и развијати: и драма, и оперета, и опера.

— Државу и општину оставићемо, за тренутак, на страну. Молим Вас за Ваше мишљење о односу између позоришне управе и власника ложа. О томе се односу толико говори, и он је још стално једно перешено и отворено питање? Чуо сам чак и то да некоји власници траже и неки приход од својих ложа?

= Сматрам да је одношај између власника ложа и Управе казалишта немогућ и неправедан. Принципи који су вредели за власнике ложа пре него је постојало обласно Народно Позориште, не могу вредити данас, кад смо од државе добили стално казалиште. Стога власници ложа морају да попусте нешто и од својих права, а особито од својих захтева, поготову пак од свога утицања на административно и уметничко вођење театра. У свим казалиштима где постоји овакав одношај, власници су они који својим доприносима омогућују казалишне сезоне или, уопште, вођење ансамбла. Код нас, наспрот, власници ложа хоће да од најамнине уступљене ложе задрже део за себе. А то се не сме ни дозволити, нити се може правдати.

— Како је, господине докторе, са изгледима за општинску субвенцију театру? Или боље и да не питам?....

— Зашто? Речи ћу вам радо. Сплитска општина је вольна да за идућу годину своме позоришту даде субвенцију. Општина пристаје да даде десет хиљада динара месечно, дакле 120.000 динара годишње, али под погодбом да се тај новац утроши на оперету. Осим тога, по уговору између општине и државе, казалиште има плаћати око неких 50.000 дип. годишње осигурања од пожара. И тај ће терет општина узети на себе, ако театар Сплиту даде оперету. А власници ложа ваљаће да обнове стари уговор т.ј. да за један део представа уступе своје ложе управи казалишта на располагање.

— Ако би се нашло начина, рецимо уз повећану државну субвенцију, да управа позоришта пружи Сплиту и оперу, да ли би могла, у томе случају, рачунати и на повећање општинске субвенције?

= Ако бисмо могли добити и оперу, не кажем да субвенција не би била повишене. Уосталом, управа казалишта...

— Ја сам овде месец дана и видим да је Управа Народног Позоришта израдила читав један програм, и водила неке преговоре, десно и лево, само да омогући музичке продукције?....

= Па ишак — завршио је енергични начелник града Сплита — Управа Народног Позоришта морала би бити нешто еластичнија и показати мало више иницијативе...

И слегао раменима, као велени да енергија и еластичност још никоме нису нашкодили и да их никада није доста.

Захвалио сам му, не смејући га више задржавати. Био је презапослен.

P. S. — После овога обратили смо се г. др. Мирку Королији драматургу и в. д. управнику овд. Народног Позоришта, с молбом за интервју. Г. др. Королија био је љубазан да нам, на најпредусретљивији начин, изложи односе у театру и фактичко стање до у таччине. Тај ћемо разговор донети у идућем броју *Комедије*, која је већ и иначе, поготову постала лист града Сплита, па да за данас даље не замарамо остале читаоце. А и боље је да се у ствар унесе једна извесна спорост и омогући хладније расуђивање. Јер *Комедија* нема намеру да закувља још већу полемику и потпира разлаз, већ напротив да свесрдно допринесе, да дође до што повољнијег решења и што свестранијег споразума. Раалагања г.г. градоначелника и управника позоришта имају тај смер и само би се могло желети да се од њих исје. Ваљада ће се у граду Сплиту наћи доволно добре воље и љубави за установу и за уметност, да напори не остану јајови. *Сплит, новембра 1925.*

H. J.

Јапанска певачица Хатсуе Јуаса

Г-да Хатсуе Јуаса није само дражесна Јапанка из Токија, љупка и наслеђана под својим шареним сунцобраном, него је и велика уметница, певачица која је при првом кораку у Европу, од најкултурније публике и најстрожијих критичара добила признања, каква се врло ретко дају: — „Хатсуе Јуаса има очаравајући глас. Израз је у ње чун душе; чују се од ње тонови најинтимнијих осећања” каже критичар берлинских *Немачких Новина*. Певала је старе талијанске мајсторе, и Глук, и Моцарт, она, кћи далеког Истока, која је навикнута да сања међу кризантемама; и сви су јој признали да „задобија не само националним него и интернационалним особинама” (Берлинске народне новине), јер „располаже музикалном интелигенцијом” и јер „располаже ванредним певачким талентом”. То су опазили и онда кад је интерпретовала Брамса. Али је чар њеног гласа „лупкости и дражи... са звучном дубином и зрачном висином” који „звони као цвркнут итица” и чија „металографија располаже скалом од тамне бронзе све до јаснога, финога сребра, изазивао екстетички аплауз и неописане овације после интерпретације оригиналних јапанских песама из пера композитора њеног рода Јамала и Коноје”.

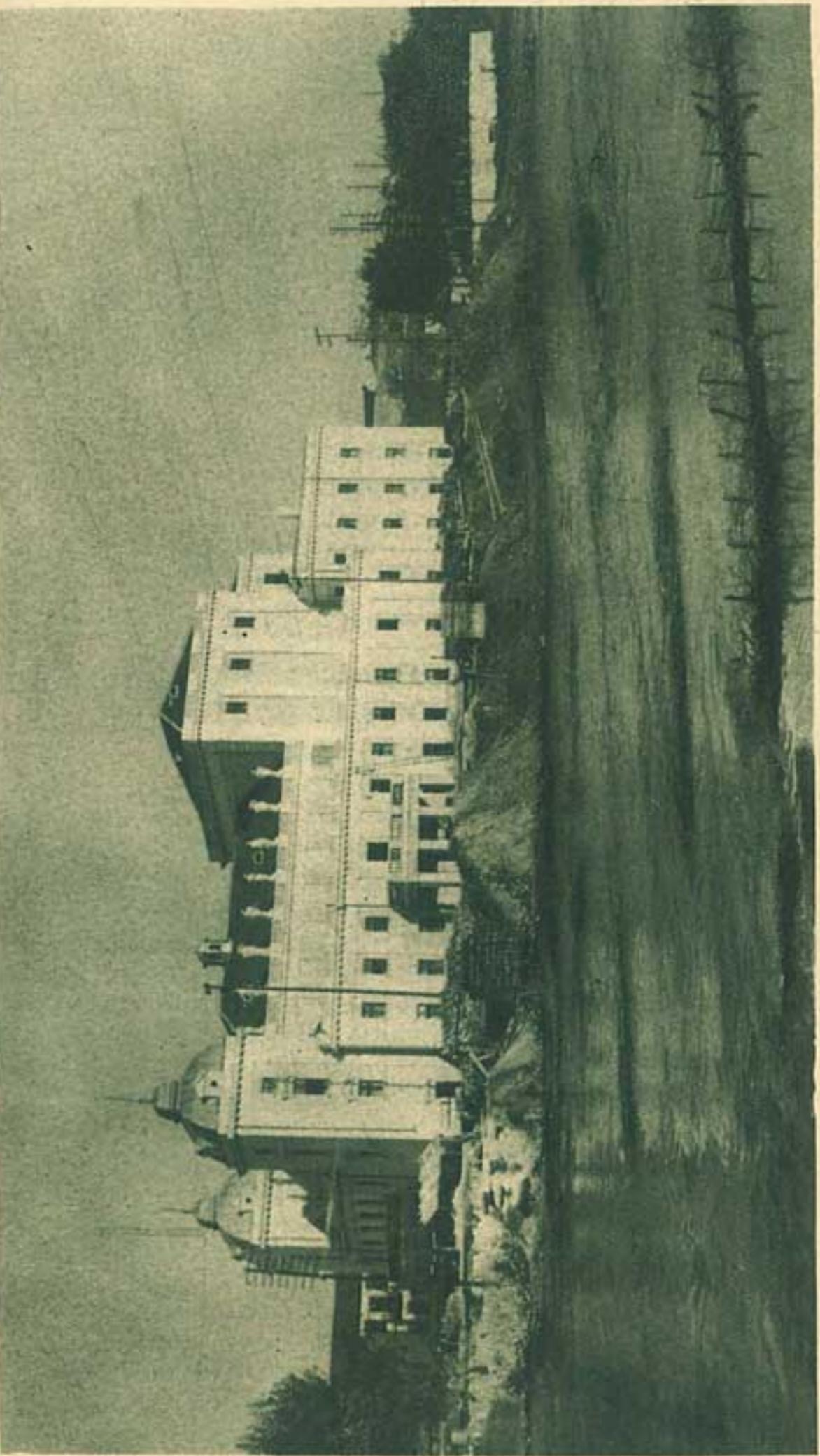
И Београд ће је чути. На путу кроз Европу она долази и у нашу средину и у новој, великој и европски инсталисаној концертној дворани палате „Луксор”, певаће 2. децембра у вече песме свог родног краја, тако примамљиве и чудне, и нове, и нечуvene у својој егзотичности, ритмички ликантне и мелодички меланхоличне и сестне, и раздрагане као осмејак малих јапанских усници; али ће певати и композиције европских ау-

Др. Ј. Тарталја, председник општине гра-
да Сплита, велики пријатељ позоришта. У
овом броју доносимо интервју с њим на-
шег уредника о сплитском позоришту, које
је у акутној кризи.

— Foto „Tonka“, Zagreb —

Dr. J. Tartalja, predsednik opštine grada Splita, veliki prijatelj pozorišta. U ovom broju donosimo intervju s njim našeg urednika o splitskom pozorištu, koje je uakutnoj krizi.

Народно Позориште у Скопљу: нова зграда, која је готова спо-
ље, и очекује од Министарства Грађевина планове за своју уни-
трашњост.

— Фото: Урош Вучерич, Скопље. —

тора, исте са којима је изазвала сензацију и сва признања то-
ликих културних средишта Европе.

Београд није у концертној дворани имао до сада тако луп-
ку и дражесну уметницу као г-цу Хатсуе Јуаса.

У. С. С. Р.

Данашње руско позориште

... У Москви су се усредсредиле све струје руске позори-
шне уметности. Оnde сe ствара основа руског позоришта Бу-
дућности. Али није приватљиво све оно што проповеда ре-
волуцију театарске уметности — **Мајерхолдов театар**. Његов
радикализам често је необјашњив. Он изазива жестоку огра-
ду, одбијање.

Па ипак се и ту постижу веома сјајни уметнички успеси,
као „Шума“ Островскога у сасвим новој интерпретацији, или
као последњи комад младога песника **Ердмана**; „Мандаг“,
ванредна једна сатира, која оштро критикује недостатке сов-
јетског режима из првих година што је све хтео да механизира — а коју је Мајерхолд дао у крајње реалним тоновима и
изазвао дубок угисак код радника — гледалаца.

Московски Художествени Театар: сада их има три. Први, осавремени, са Станиславским и Владимиrom Немирович — Данченком на челу. Театар класичног репертоара и савремених комада. Театар који је у овој сезони изнео комад младога драмског писца **Трењева** „Пугачовићина“, један комад који је јасно цртalo дух и живот ропске Русије, оне Русије која је, притискана царизмом и племством, избацила гигантску фигуру осветника подјармљеног народа.

Други Художествени Театар створен је 1924. г. из првог „Студија“ Московског Художественог Театра, и његово језгро је једна веома снажна и ванредно талентована група, с младим даровитим глумцем **Чеховом** на челу, који је у прошлoj сезони свог „Хамлета“, а у овој својег „Ивана Грозног“ пома-
као у највише сфере уметничког стварања.

Музичка позорница при **Московском Художественом Театру** је дело Владимира Немирович — Данченка (О њој је било речи у једном од прошлих бројева Комедије. Прим. Ур.).

Велика Опера извела је о свом стогодишњем јубилеју Вагнеровог „Лоенгрина“ у новој опреми и с новим декорацијама, давши први пут „Лоенгрину“ револуционарну снагу младога Вагнера.

О стогодишњици побуне декабриста даће се револуцио-
нарна опера „Декабристи“, која се сада спрема. У другој по-
ловини сезоне извешће се Шрекерова опера „Даљни звук“, а
од балета нови балет „Себарка балерина“.

У овоме набрајању нема **Московског Коморног-Театра**, алж је Таирољево позориште познато с његових великих тур-
неа по Европи, те је непотребно набрајати неколико основних
ствари.

Театар у Лењинграду и по другим местима...

Причati о њима значило би понављати све оно што је на-
пред речено.

Сви они неуморно теже да позорницу што тешче вежу са
гледалиштем и да га буду достојни.

По свима московским и лењинградским позориштима, без
изузетка, уведен је такозвани раднички циклус представа, т.
ј. свако позориште ставља две представе недељно Централном
Одбору радничких организација на расположење, а Одбор де-
ли улазнице међу своје чланове по јевтину цену. Тако свака
радничка организација има могућност да посећује позориште
и да се упозна са свима делима како класичног тако и савре-
меног репертоара — у драмској опери, балету...

(„Премијере“, Берлин)

Алекс. Бродски.

Импресарио

Концерат Ђидије Букарини у Сплиту

Једно од ретких вечери, када је гледалиште Народног По-
зоришта било готово пуно, привучено непровереним цитатима
из велике светске пјатаме. Испутио се најелегантнији свет да
чује — како су стране новине говориле — певачицу светскога
гласа, чији лирски сопран обухвата три октаве, до не знам кога
фис, па од тога фис може чак и да почне концерат, за коју
једно званично уверење бечке царске опере тврди да је го-
тово непостижна у „флаутатама“, а импресарио и опет неки
репрезентант да јој се код трилирања, у терцијама, услед нарочитог
кроја грла и гласних жица, чује призвук и неког трећег тона.
Једном речи, феномен, снабдевен критикама и уверењима која
сежу до у октобар 1925. г.

Концерат г-ђе Букарини свео је ствари на праву меру. Не-
сумњиво је да ова певачица располаже једним ретким гла-
совним материјалом и још ређом школом и дисциплином гла-
са. И флаутате су ту. Доказ: велика арија делириума Лучије
из опере „Лучија ди Ламемор“, где је и клавир био ту, и
флаута била ту, и глас био ту, само живота није било ту.
Нити вере у саму себе, која би омогућила пуну меру открива-
ња себе, — што ми, уосталом, изгледа један психолошки фе-
номен, посве извиђаван — кад већ и највећи душманин сваке
уметности — време — почне бивати један важан фактор, о
кому се мора водити рачуна. Одатле несигурност која парализи-
ше, бојазан да се уместо красног ефекта не даде гробески де-
фект, да се уместо фис „сфорзандо“ не даде еф „кренцандо“.

Жан Реноар, француска глумица, власник и директор Театра Дану, за време позоришних ферија изнешла у Мјузик-Холу де Шанзелизе, драматским скеточом „Идеална жена“. То је приповест о некој див-

ној жени, која је пала у транс 1900. г. и није се пробудила до 1925. Ово је први пут да се ова велика уметница појавила у холу. Фотографија је са степеница њене дивне куће у Сен-Клу, код Париза

Лондонска оперета, која сада пуни кућу и сезону, јесте: „Балерина Каћа“. У њој чине фуроре мис Ајви Тремонд и мистер Џон Џерар, нарочито у сцени: затворени и тражени.

Londonska opereta, koja sada puni kuću i sezonu, jeste: „Balerina Kaća“. U njoj čine furore miss Ajvi Tremond i mister Džon Džerar, naročito u sceni: zatvorení i traženi.

или чак и исти израз али без *eф*. Тако смо, у молитви из „Тоске“ имали прилике чути, на једном месту, неслагање од једног полутона између гласа и клавира, а кад бисте дивну пратиљу, гђицу Вери Караман, ставили и на најтеже муке, не бисте јој измамили признање да је клавир „дистопао“. Затим, има ту још једна ствар, једна духовита опаска *г-ђе Зоре Барловић*, свдашње жене-редитеља, којој би — нека и ово буде узгред, али веома озбиљно — ваљало дати прилике да на којој већој сцени изрежира једну оперу: *г-ђа Букарини* је, судећи по ономе што даје и по материјалу који би могао да даде вине, а узвини у обзир савесну школу, почела доцкан учити певање, кад глас више нијеовољно савитљив.. *Г-ђа Барловић* није ни знала колико има право, јер је *г-ђи Букарини*, заиста, прилично касно, сасвим случајно, једном приликом на Семерингу, обраћена пажња на њен лепи таленат и дат подстрек да га развије школовањем.. Што се пак тиче оног специјалног феномена о призвуку у терцима, то су модулације које сам, чини ми се чуо пред крај арије Леоноре пред тамницом („Трубадур“) и где бих се еманциповао призвука, *ако би ми било могуће*, од прилике као што ни Ествигу оно т — над вреће — не бих унишао у заслугу.

Дубоко сам уверен да је ефекат гласа *г-ђе Букарини* неупоредиво јачи на радио-концерту и на грамофонској плочи. Тамо немамо пред собом цео програм, више тачака, нити појаву прилично млитаву и као заморену, и, изгледа, прилично резигнирану. То је расположење заразно, као што је и зевање заразно. Отуда једно увело вече. Са визијама прошлости, и осећајима захвалности једној свештеници уметности, која је наша, и која је уметности одслужила свету службу, до краја.

Питате ме: па шта је остало.

Много тога, како кажу овде: Или све, кориговаћу ја, све — осим *суперлатива*.

И, нарочито — импресарио.

Сплит.

H. J

У Бечу

Клабундов „Круг кредитом“, диван кинески мотив

У свакој историји драмске књижевности наћи ћете да се као узор чисто кинеске драме може сматрати „Прича о кругу кредитом“, у коме се морал одмазде испољава на највиднији начин. Иначе је *Круг кредитом* дивна кинеска народна бајка, где љубав побеђује све препреке и да се још и на земљи може постићи правда, само треба истрајати. Мотиви кинеских бајки скроз су источњачки. На пример, у *Кругу кредитом* имате со-

ломунску пресуду о двема матерама и детету. У Библији ствар решава разум: код Кинеза се уплиће и мистериозност и тајanstvenost круга, који је онде симбол мађиске свевишње мудрости. Ко око себе опише круг кредитом, затвара се на мађионичарски начин: он стоји у средини космоса, а на периферији треба замислити 12 зодијачких знакова. У самоме кругу могуће је двоје: или се помоћу њега призову зле силе да изврше зло, или се дође у везу са добричним силама. У том случају круг штити људе чисте срцем, а саможивце убија.

Клабунд је у своју драму, која је пре месец дана први пут давана у Рајмундтеатру, унео много љубави и пажње, мада са прилично несталним и променљивим укусом. Има дивних стихова и изрека из кинеске идеологије, који спадају у најлепше што је дала модерна драма. Тако, на пример, место о светоме тројству које постоји између човека, жене и детета.

Главна фигура је млада девојка коју мати, сирота удовица, продаје у јавну кућу. Редитељ је био Карлхајнц Мартин, који „све што му под руку дође претвара у један театар екстазе, она-ко како је он разуме“. Тамо где му је главна фигура све се шарени и ври, као на вишару. Позорница је пунна боја, врица, већинаца и разних изненађења, а „већ Таиров дао је рецепт, како такве једне вечери цела чета дивних герлова“, играјући има да израњави ноге“. Све су те девојке симболи: час уличаре, час слушкиње, час природне силе. Режија је — веле — превазишила саму себе: то више није била ни инсценација, већ нека „надинсценација“, и све је ишло у крајности у томе европеизираном „Кругу кредитом“.

Pozornica i ljepota.

Da šminka i puder ne koriste na licu i vratu, to znade svaka dama a naročito šminke za pozornicu, koje se skidaju vazelinom, masti ili kakaovim maslacem, no tim sredstvima nisu isčišćene sve kožne pore, u koje se uvukla najprije šminka, pa onda mast; to se neda očistiti temeljito ni alkoholom, ni sapunem, a najmanje samom vodom. Slavna opera pjevačica Adelina Patti vidjela je to i dala je, da joj se po njenom vlastitom receptu sač ni neka mlječna emulzija, koju je ona stalno rabila i njome čistila lice i vrat, pa jedino toj emulziji imade ona zahvaliti, da je još u svojoj 54. godini bila slavljenja kao poznata ljepotica, a do svoje smrti u 76. godini zadržala je svežinu i sjaj teinta. Ta se emulzija i danas proizvodi pod imenom „Visagine Adelina Patti“ u Parizu, a kod nas se dobije u svima drogerijama, apotekama i parfimerijama uz cijenu od Dinara 30 — po boci. — Glavo skladište za Jugoslaviju: Zagreb, Gajeva ulica.

24 : 12 = 2 16 : 8 = 2
COMOEDIA

XIII

Јапанска певачица Хатсуе Јуаса из Токија, приређује 2. децембра свој концерат у Београду.

Japanska pevačica Hatsue Juasa iz Tokija, priređuje 2 decembra svoj koncerat u Beogradu.

Одговорни уредник Никола Јовановић. Власник „Илустрација“, Београд. Годишња претплата 180 динара; полугодишња 90 динара; тромесечна 45 динара. Претплата се шаље у Београд, Косовска улица, 11. „Макарије“ А. Д. Земун.